

Rekord socialističnih glasov v New Yorku

Zupanski kandidat Thomas dobi 174,931 glasov. Rezultat torkovih volitev v drugih kraljih.

New York. — Pri občinskih volitvah v mestu New Yorku zadnji tork je socialistični kandidat za župana Norman Thomas dobil 174,931 glasov. To je rekordno število glasov za delavskega kandidata v New Yorku. Najvišje prejšnje število je bilo 145,332 leta 1917, ko je kandidiral Morris Hillquit.

Izvoljen je bil župan James Walker, tamnitski demokrat, ki je dobil 865,549 glasov; republikanec La Guardia ima 368,324 glasov. Tamnitsje so osvojili vse mandate, le v enem samem okraju Queens so izgubili predstavnika.

Chicago. — Čakani so v torkovih volitvah le sodniki in glasovali v raznih bondih. Izvoljeni so bili vsi stari sodniki, dvanaest demokratov in deset republikancev, ki so kandidirali na koalicijski listini. Komaj ena tretjina volitev se je udeležila volitev. Med enajstih bondov na glasovanju je bil samo eden sprejet. Volitvi so odobrili trimilijonsko proročilo za razširitev Lincoln parka, zavrgli pa so načrt zgraditve nadljudske avtoceste od downtowna do Austin boulevarda in načrt, da okraj Cook prispeva \$3,320,500 za seprisanje križišč na avtinskih cestah.

Detroit, Mich. — Charles Bowles, bivši sodnik, za katerega so agitirali suhači in kukluksklori, je zmagal v županski bitki v Detroitu. Volilna kampanja se je ukvala največ okoli prohibicije. Imela je tudi veraki značaj. Bivši župan John W. Smith, moker katolik, je ostal v manjšini.

Pittsburgh, Pa. — Tu je bil ponovno izvoljen republikanski župan Earl Kline.

Richmond, Va. — Država Virginija je bila edina, ki je imela letos generalne volitve. Zmagala je mokra frakcija demokratske stranke a svojim kandidatom Johnom G. Pollardom. Suhači, katere vodi metodistiški škof James J. Cannon Jr., so bili tepeni. Republikanci, ki so osvojili Virginijo pred enim letom pri predsedniških volitvah, niso spet v manjšini.

Louisville, Ky. — Pri torkovih volitvah poslancev v državno zakonodajno telo Kentucky so bili republikanci poraženi. Demokratje kontrolirajo zbornico. Indianapolis, Ind. — Torkove volitve so prinesle velik poraz republikanov v Indiani. Večina republikanov, ki so pristali na Antisaluske lige, je bilo poraženih po demokraciji. V Garyju je bil izvoljen bivši župan R. D. Johnson, ki je bil eno leto zaprt radi kršenja prohibicije.

Cleveland, O. — Mestni svet v Clevelandu je ostal pod kontrolo republikancev. Od 25 poslancev je bilo izvoljenih — po prvih poročilih — 13 republikancev; ostali so demokrati in progresisti.

Philadelphia, Pa. — V Philadelphiji je zmagala na celi črti varjeva republikanska mašina. St. Paul, Minn. — Načrt za novi charter z novo formo vlade v St. Paulu je propadel pri tukajšnjih volitvah v tork.

Zahtevajo znižanje vojne mornarice

Washington. — Na letni seji National Council for Prevention of War, ki je najljubša protivojna organizacija v Ameriki, so zborovali sprejeti zahtevo za fiktivno znižanje vojnih mornaric. Rezolucija priporoča londonski konferenci, da odpravi bojne ladje, podmornice in da reducira krizarne in druge vojne parafernalije. Zborovalci so odobrili tudi idejo, da se zaprejo trgovske ladije vseh držav, ki se zapletejo v vojno.

Ruski letalci bi radi poleteli domov

New York. — Semen Sestakov, glavni pilot sovjetskega aeroplana "Zemlja sovetov," je v tork brzojavno vprašal sovjetsko vlado v Moskvi, če sme nadaljevati polet čez Atlantik in domov. Ako pride dovoljenje, bodo štirje Rusi poleteli iz New Yorka v Harbor Grace v Novi Fundlandiji in od tam čez morje v Anglijo, potem pa preko Francije, Nemčije in Poljske v Moskvo. Ako se polet srečno zaključi, bo to prvi polet okoli sveta od vzhoda proti zapadu.

Poskus premogovniške družbe se ni obnesel

Poskušala se je kontractorjev z znižanje mezd. Razhodnik je odločil v prid rudarjem

Scranton. — (F. P.) — Staro veliki sistem najemanja in izkoriščanja rudarjev na polju tržega premoga po takozvanih kontractorjih ali pogodbenikih in premogovnih družbah je v razvoju. Posluhuje se ga vedno več kompanij, med njimi je tudi Pennsylvania Coal kompanija, ki se je poslužila kontractorjev v vrhu znižanja mezd za en dolar za dan.

Zadeva je prišla pred skupni izravnalni odbor, ki sestoji iz zastopnikov rudarjev in kontractorjev. Razhodnik in predsednik odbora je odločil v prilog rudarjem, namreč da morajo rudarji prejemati iste mezde pod konkratnim sistemom kot so jih prejeli na časa, ko so delali direktno za kompanijo.

Operaterji so argumentirali, da rudarji niso njihovi uslužbenci, marveč so uslužbenci kontractorjev. Razhodnik Gorman je operaterje zavrnil in je odločil, da rudarje smatra kot uposlene kompanije, ker imajo pogodbo s njimi družbe in ne kontractorji.

Kontraktorski sistem na antitracitnem polju je ena najtemnejših institucij industrijske Amerike. "Kontraktor" prevzame družbe v svrhu produkcije premoga gotovo količino premoga po plačilu. Edini posej, ki ga o pravi, je ta, da najame rudarje, s katerimi se pogodi za delo po najnižji mezd. Cim nižja je meza, temvečji je kontractorjev profit, ki si ga navadno deli s bossi. On gre lahko v Evropo ali pa kam drugam na izlete, kar se čisto dogaja. "Plačo" vseem prejme.

Ker je unija tudi na antitracitnem polju jako demoralizirana največ radi slabega vodstva, ki je v zadnjih letih kontraktorni sistem jako razširil. Da rudarji niso s njim zadovoljni, je razumljivo. V veljavni je še okrog 40 let, od časa, ko so pričeli prihajati v industrijo italijanski in poljski neseljenci. Italijanski in poljski zasedalci so pred vojno družbam preskrbeli delavce svoje narodnosti in pri tem skrbeli, da so čimbolj izkoriščali "milo" delavce. Na ta način je prišel kontraktorski sistem v veljavo, ki se ga sedaj poslužujejo tudi ameriške pijavke s pomočjo kompanij.

Predsednik tekstilne unije se je smejel

New York. — Ali imajo podjetniki čut do bližnjega? Gotovo niso brez srca. Vendar pa ni dobro aplikirati na njihova čustva, kadar gre za vprašanje o izboljšanju plač, skrajšanju delovnika in uveljavljanju zdravil delavskih razmer. O tem se je lahko prepričal tudi McMahon, predsednik unije tekstilnih delavcev. Tekstilnim baronom iz Južne in Severne Karoline je sugestiral, da povabijo njegovo unijo v svrhu stabiliziranja plač let. Istočasno so podjetniki iz Virginije sklenili, da se bodo borili proti uniji z vsami sredstvi. Z apeli na "dobra" srca podjetnikov so človek le omešeli.

NORRIS NAZNAJNA, DA JE PONOVEN KANDIDAT

Bojeviti senator je vrzel rokavice republikancem. — Stara garda razočarana. — Norris ima svojo platformo

Washington. — (F. P.) — Največji nasprotnik trusta elektrike in privilegirane razreda v splošnem je gotovo senator Norris. Ako mogeče ni največji, je pa gotovo najmočnejši. Moč in manipulacije velikih korporacij in gotovo posna v večji meri kot katere druga oseba v senatu, ako ne v Ameriki.

Pred nekaj dnevi je senator Norris naznanil, da misli ponovno kandidirati. Do tega je največ pripomogla novica, da misli stara garda kandidirati proti njemu prejšnjega guvernerja dr. Ave Nebraska McKelvieja. Zadnji je bil po Hooverju imenovan članom svetnega odbora z odposlom farmarjem. Pred kratkim je McKelvie namignil, da n misli dolgo časa ostati v "relifnem" odboru in da misli kandidirati proti Norrisu.

Z naznanitvijo o ponovni kandidaturi je senator Norris vrzel rokavice stari gardi, ki bo najbrž precej premišljevala, preden jo pobere. Zaenot je Norris objavil tudi svojo "platformo", ki je največje izsiljevanje republikancev, Hooverjeve administracije in predvsem trusta elektrike. Njegova platforma obstoji iz zahtev podpiranja naravnega bogastva, predvsem industrije elektrike.

"Vedno sem inistiral", prav Norris, "da bi morala biti na ravni bogastva prenevržena vse ljudstvo in da se kontrol vodnih sil ne izroči trustom in monopolom. Vedno sem zahteval naj se elektrika, ki postaja vedno večja potreba naše civilizacije, producira v korist ljudstvu in ne v vodnih sil, ki so last vsakega ljudstva, ne izroči privatnim korporacijam v svrhu izkoriščanja za privatne profite.

"Radi tega stališča sem si ne topal ne le nasprotovati republikanske administracije, temveč tudi sovražstvo ljudi, ki pripevajo velike vozte v kampanjske fonde. Splošno je znano, da je rust elektrike zbral skupaj 3400,000 — ki jih je izsilil iz konsumentov na nepošten in ne postaven način — v svrhu, da prepreči senatno preiskavo metod, katerih se poslužuje pri kontroliranju vlade.

"Moje stališče v dotičnem boju je znano vsaj deteli. Vendar sem bil radi tega brezmejno o ligosan po nekaterih voditeljih moje stranke očitali so mi nerednosti, ker sem bil v opoziciji namoram administraciji. "Za ten Norris naveda svoje številne aktivnosti v boju proti korumpirancem, ki so se tekot vojne in v povojni dobi v veliki meri vzevali v vlado.

"Deloval sem tudi do viške svojih zmoglosti za sprejem zakonodaje proti nesramnemu izrabljanju sodnijskih prepovedi, ki jih izrabljajo zvezni sodniki oredvsem v delavskih bojih. Ker je to izrabljanje skoraj izključno izvršeno v interesu tistih, ki prispevajo velike vozte v kampanjske sklade, sem se s tem še posebno zameril strankinim bossom," se glasi Norrisova "platforma".

Norris je bil rojen v Sanduskyju, Ohio, leta 1861. Proti zapadu se je podal s svojimi starši, ko je bil še deček. Očeta je izgubil v zgodnji mladosti. Razkošnega življenja ni poznal in mu tudi ni sanj. V mladeniški dobi je poučeval v šoli, delal pri farmarjih in si je z rokami in možgani služil sredstva, s katerimi je skrbel za mater in prišel do višjeločelne izobrazbe.

V kongres je prišel leta 1902. Deset let pozneje je bil izvoljen za senatorja. "Irregular" je ves čas svojega javnega življenja. In čim starejši je, tem bolj ugovor postaja. Po smrti pokojnega

Brookhart noče imenovati mokrih senatorjev

Washington, D. C. — Senator Brookhart iz Iowe je v tork ponovil v senatni zbornici svojo povest o pojedini v Willard hotelu v Washingtonu, pri kateri je bankir Fahy iz Wall Streeta pogostil 20 senatorjev in kongresnikov tudi s žganjem. Brookhart je zdaj povedal, da je pet senatorjev imelo žganje na razpolago, če pa so pili, naj sami povedo. On ve zase in senatorja Smoota, da nista.

Električarji dosegli velike zmage

svojevali so od podjetnikov starosno pokojnino

New York. — Osem tisoč novorških električarjev je pretekli teden doseglo najpopolnejši s tem starostne pokojnine. Podjetniki je lokalna unija s "sala pogodbo za ustanovitev senzijskega sklada. V sklad bo pripevali edino podjetniki.

Pokojnino bodo prejeli čim si unije s 65. letom starosti. Mevečna pokojnina bo znašala \$4 n v slučaju totalne poškodbe prilelu bo ponesrečenec prejme s tega sklada \$30 na mesec n sledje na starost. Sklad bodo upravljali štirje zastopniki podjetnikov in eden unijski reprezentant.

Da je za prizadete električarje ta sklad velikega pomena, o tem se more biti govora. Z njima si dobili kompletno protekcijo, kar črne ne ušiva nobena drugi skupina ameriških delavcev. Štirokov sklada seveda ne bodovisti podjetniki, temveč konsumentje. Ako bi bili organizirani val delavci v strokovnih unijah in ako bi se uveljavili ta sistem starostnega zavarovanja si bil s tem nedvomno dosežek velik korak takovane prosto voljne socialne zakonodaje.

Ker pa živimo v dobi "robustega individualizma" in v raznerah, kakršne pač so, je te vrste zavarovanje precej podobno "akativstvu. Dvomljivo je namreč, da bodo prizadeti električarji pripravljeni sodelovati v gibeju za splošno starostno zavarovanje vseh delavcev. Med njim je bo najbrže naselila tendence "kompletne brezbrčnosti do gospodarstva in socialnega izboljšanja tistega dela ljudstva, ki ima najtežje boje za živlensko obstoj.

Pošmaganje davne preteklosti

Moderni sužnji postavijo spomenik gospodarju.

La Grange, Ga. — Stari Egipt je postavil piramide svojim vladarjem. Ogromne skale so se krali, vlačili skupaj in jih polagali drugo vrh druge nasteti ti soči sužnjevi. Pri napornem delu so umirali v velikem številu. Spomeniki suženjskega Egipta so ostali vsa tisočletja. Na temno dobo v zgodovini človeštva bodo spominjala bodoče rodove še tisočletja.

Sličan spomenik nameravajo postaviti tudi modernemu faraonu Fuller E. Callawayu v La Grangu, Georgia. Stolp — 93 čevljev visok — mu postavi šest tisoč delavcev te kompanije, ki so bili obdavnjeni v to svrhu. Callawayjev stol se bo v obliki močge ločil od egiptovskih piramid, ker je današnja koncepcija arhitekture dokaj različna od koncepcije starih Egiptčanov. Namen je isti in tudi razmere v zvezi s postavljenjem stolpa so v bistvu dokaj slične s suženjskim Egiptom. Spremenjena je le forma, ne pa ljudje.

ga La Folletta je zavzel njegovo mesto v senatu, kjer vodi opozicijo proti administraciji. Od vseh senatorjev je Norris najbolj napoti stari gardi, trustu elektrike in drugim privilegiranim interesom.

Težke posledice wall-streetskega kraha

Zrušenje spekulcijskega vala zna imeti resne gospodarske posledice. Trgovina luksusa najbolj prizadeta

New York. — Kakšne bodo gospodarske posledice borznega kraha je vprašanje, a katerim se bavijo gospodarji Amerike in drugi. Razni kapitalisti, in tudi Hooverjeva administracija, vidijo veliko potrebo po zagotavljanju, da so ekonomske razmere dežele prav tako zdrave kot so bile pred polomom.

Urednik konservativnega veleblatniškega lista "New York Journal of Commerce" ne vidi preveč optimistično. Sicer vidi veliko negotovost tudi tisti voditelji industrijske Amerike, ki javno zagotavljajo deželo o "zdravih" razmerah. To je razidno tudi na borznem trgu, katerem vlada velika negotovost.

Koliko je direktno prizadetih seob od borznega poloma, ni teško važno. Vsekakor bodo imele velike izgube majhnih in velikih borznih spekulantov večje posledice za deželo, ker nakupoval na vol velikega dela srednjega razreda, ki je znesel svoje prihranke na borzo, je nedvomno prizadeta. Da se posledice vrenesejo na trgovino in industrijo, je povsem logično.

Ekonom Benjamin Baker pravi v "Annalistu", ki ga izdaja listnik "New York Times", da so napravila velika izguba malih in velikih spekulantov "večjo škodo v konsumpciji blaga v prihodnjih mesecih... ki ji zna slediti daljša doba bianske modracije, ako ne faktična devalvacija" v industriji.

Misel, da je borska separatna institucija in da eksistira neodvisno od kapitalistične strukture, je velika iluzija. Faktično predstavlja najvažnejši del kapitalistične ekonomije, predvsem ameriške, ki dobiva inspiracije v večji meri v borznih spekulacijah kot v produktivni in distribucijski blaga. Odrežite pluća človeku, in prenehati mora živeti. In kadar se človeka prime jetika, se gotovo dobro ne počuti. Ravno tako je tudi s borzo; ki predstavlja pluća kapitalistične ekonomije.

Borzni polom bosta najprej občutili industrija in trgovina s uksusom. Faktično se to že opazuje, ker odpovedi naročil v trgovini se prihajajo. Delavstvo bo občutilo borzni krah, ko prišanej sapirati tovarne, omeje delovni čas in število delavcev in ko prično znižavati mezde. Zgoditi bi se moral čudes, ako bi ne prišlo to tega. In radi tega se tise te polom ne samo "enega odstopke prebivalstva", marveč velike velšine.

Do kraha je seveda moralo priti. Milijardska porast v vrednosti delnic. V borznih manijah se lelnice plezale v "vrednosti" v milijarde dolarjev na dan. Ko je bil mehur dovolj napihnjen se je razletel z velikim treskom. V temu valu spekulacije so prišli posamezniki do velikega bogastva tekot par let Coolidgeve in Hooverjeve "prosperitete", ki so ga še veliko hitreje izgubili.

Nekateri velike korporacije so videle potrebo razpisati izredne dividende z namenom, da preprečijo še večji polom, ki je po zatrdilu gotovih kapitalističnih krogov zgolj "psihološki". Bil se tak ali tak, vseeno je v intepovedu dežele, da uključi med prepovedane igre tudi borzno igranje. Industrija bi gotovo ne smela služiti kot igralno sredstvo, ker od njemga funkcioniranja zavisi blagostanje vse dežele, vsakega delavca in vsake družine. Pod kapitalizmom tega seveda ni mogeče doseči. Močna je le omejitev.

Protijudovski izgredi na Dunaju

Dunaj, 6. nov. — Na dunajski univerzi so v teku napadi na židovske dijake. Nemški nacionalistični dijaki vodijo teror. Mnogo dijakov je bilo ranjenih.

Torijaki napad odbili v angleški zbornici

Parlament odobril nove vesti z Rusijo z veliko večino

London, 6. nov. — Angleška zbornica je včeraj s 324 glasovi proti 199 odobrila sklep delavske vlade, da se obnove diplomatski in drugi stiki z Rusijo in ja se v ta namen sklene pogodba s sovjetsko vlado na podlagi sporazuma, ki sta ga podpisala runanji minister Henderson in sovjetski poslanik Dovgalevskij v Parizu.

Debata v zbornici o tem koraku je bila vroča. Baldwin in Chamberlin, voditelja torijev, sta zahtevala, da se sporazum savi in vladi izreče nesopni. Toda Lloyd George je s svojimi liberalci podprl akcijo laboritorij in toriji so bili poraženi. MacDonaldova vlada ima zdaj proste roke za sklenitev pakta s sovjeti. Prvi korak bo, da Anglija pošlje poslanika v Moskvo, Rusija pa svojega v London.

MacDonald je včeraj poročal o rezultatu svoje mislje v Ameriki. Povedal ni nič posebnega, kar se ni snanega. Lloyd George je vprašal, če ni morda dal Hooverju kakih obljub, ki se niso znane javnosti. MacDonald pa je odkalil, da ni dal nič. — J. H. Thomas, minister za odpravo brezposelnosti, je poročal, da je vlada namenila 300 milijonov dolarjev za rasna javna dela, pri katerih se ima upodeti milijona brezposelnih delavcev. Thomas je priznal, da je to zelo težak problem, ki se ne more rešiti tako hitro.

Dvanaestletnica sovjetske Rusije

Veliko praznovanje traja dva dni

Moskva, 6. nov. — Jutri potee dvanaest let, kar sta Lenin in Trocki na čelu boljševikov strmoglavila Kerenkijsko vlado v Rusiji in proklamirala sovjetsko republiko s diktaturo proletarijata. Spomin na ta zgodovinski dogodek se praznuje dva dni, 7. in 8. novembra po vsej Sovjetski uniji. Velike slavnosti so napovedane v Leningradu, bivšem Petrogradu, takratnem glavnem mestu stare Rusije, kjer se je revolucija izvršila.

V Moskvo so prišle delegacije komunistov iz drugih dežel, ki se udeležijo slavnosti. V ameriški delegaciji je 24 oseb, med katerimi je več zamorcev.

"Industrijska demokracija" ala mode

Boston. — Na zborovanju Narodne asociacije tekstilnih podjetnikov ki se je otvorila tukaj konec zadnjega tedna, so podjetniki posvetili prvo sejo vprašanju, kako izžeti več dolarjev iz delavcev. Glavno besedo sta imela "eksperta" Lawrence Richmond in John Leitch. Navzod sta povedala, da je najboljše sredstvo za doseganje večje produkcije in harmoničnega sodelovanja delavcev, ako podjetniki upeljejo "industrijsko demokracijo" ali kompanijsko unijo po načinu Crompton kompanije in nekaj drugih podjetnikov.

Delavska radiopostaja zmagala

Chicago, Ill. — Radiopostaja Čikaške delavske federacije je končno prislila zvezno radiokomisijsko na kolena. S 30. novembrom stopi v veljavo reklasifikacija te radiopostaje, ki prične funkcionirati s polnim časom. Odkar je izgubila prvotni status, je razpisovala le od vida do vida. Po velikem in vztrajnem boju si je zopet priborila svoj prajšji status.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Navedena sta Zdržena država (izven Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrti leti; in Chicago in Cileo \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta, na šestmesečno \$2.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cileo \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena oglaševanja po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement. Manuscripts will not be returned.

Naveden na vsaki strani slika s logotipom PROSVETA

2507-38 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v objavo, na primer (Oct. 21-29), poleg vsakega besedila na naslovni strani, da vam je s tem dostopen podoben. Ponovno je prebrano, da se vam hito ne moti.

Koliko "zaslužijo"

Drobna vest iz Washingtona nam pove, da je 293 državljanov prijavilo čez milijon dolarjev dohodkov v svojo dohodninskega davka v letu 1927. Vest je imela naslov "293 zaslužijo čez milijon v letu". Med temi je enajst oseb, ki "zaslužijo" čez pet milijonov v letu.

Ce kdo "zasluži" milijon dolarjev v enem letu, mora imeti mnogo milijonov kapitala, da prinese milijon v obrestih ali dividendah. Med onimi, ki toliko "zaslužijo", so seveda Rockefeller, Ford, Morgan, Mellon in drugi znani "zaslužniki" moške in žene.

Koliko je med temi takih, ki res zaslužijo milijon dolarjev in več v enem letu, je drugo vprašanje. Kdor hoče res zaslužiti milijone, jih mora pridobiti s lastnim delom, s katerim koristi vsemu človeštvu. Teh je malo. Edison je eden. Njegove iznajdbe so vredne milijone dolarjev — in Edison je bolj bogatist družbe kot sebe. Charley Chaplin je drugi. On ima milijone, ki jih je faktično sam zaslužil s svojim igranjem. Se nekaj je takih umetnikov in iznajdateljev, ženitev te in one vrste, ki so pošteno zaslužili milijone ne glede na to kaj počenajo s svojim bogastvom.

Nikakor pa ni pošten zaslužek, če človek niti s prstom ne gane k produkciji svojega bogastva, če sistematično preda dohodek iz armade mezdnic delavcev in ženitev; človek, ki samo čaka podpisuje in nič drugega ne stori, kaj temu pa ima pet milijonov dolarjev in še več letnih dohodkov, je mogoče le v današnji na glavo postavljeni družbi, ki daje vso oblast in pravico privatni lastnini, delu pa ne da nobenega priznanja.

Mlad človek v Franciji, po imenu Richard Corbett, je ustrelil svojo mater, ki je imela raka.

Pred sodiščem je Corbett dejal: "Ljubil sem svojo mater — zato sem jo ubil, ker nisem mogel več gledati njenega trpljenja. Veda in postava je nista mogli rešiti trpljenja, jaz sem jo rešil."

Sodnik pa je rekel: "Ali niste pomislili, da je življenje vaše matere v božjih rokah in ne vaših? Kako ste mogli prezreti Boga?"

Corbett je odgovoril proti porotnikom: "Bog živi le v veri."

Porotniki so ga opróstili.

Dan za dnevom prihajajo vesti iz Moskve o eksekucijah. V par tednih je bilo šloim Rusije ustreljenih preko 130 kulakov, to je premožnih kmetov in agitatorjev, ki hujskajo kmete, da skrivajo žito pred vladnimi davkarji in birči.

Iz tega se da sklepati, da je v Rusiji preveč kulakov — vsekakor več kot zajcev. V drugih deželah je zdaj sezona za zajce. V Rusiji je za kulake. V obeh slučajih pokajo puške in tu padajo zajci, tam kulaki. Razlika je le ta, da spomniti ne smemo ubiti zajca, ker takrat se plodijo in bi jih lahko zmanjkalo. Kulaki se pa plodijo vse leto — in zato jih mora biti več kot zajcev.

Jugoslavija je doživela že marsikaj, odkar obstoji. Vse mogoče — in tudi nemogoče — reči se dogajajo tamkaj. Zadnjo soboto se je zgodilo še to, da je padel iz ozračja meteor med avate, ki so korakali v cerkev in eden avat je bil ubit, avatinja pa ranjena. Ženin in nevesta sta se tako prestrašila, da sta odločila poroko.

Ker se je to zgodilo na kmetih, kjer ne poznajo meteorjev, si lahko mislimo, kaj si kmetje zdaj pripovedujejo o ženin in nevesti in njihovih "grehih". Gradiva je dovolj za sto plošč...

Junak Mussolini je te dni dejal, da "fašizem se ne boji ustreliti izdajalcev v hrbet". Misli je na slovenskega študenta Gortana, katerega so fašisti ustrelili v Pulju na ta način, da so ga postavili k zidu s obrazom in mu preklanjali hrbet s krogli. Lepi junaki, ki ubijajo izza plota in izza hrbta! Edino italijanski fašisti, stekli psički, so zmotni ubijati za hrbtom.

Glasovi iz naselbin

Svim jugoslovenskim organizacijam Detroita i okolice

Detroit, Mich. — Svima nam je dobro poznato za kakovom si borbom susreću tekstilni radnici i radnice u Gastoniji, N. C. Oni su izasli na štrajk za svoja i naša najelementarnija prava, za veću plaću, manje radne sateve i priznanje njihove unije od strane tekstilnih barona, koji su ovi radni narod prisilili pod otvorenim radnjom da štrajkuju.

Radnici i radnice su radili u istim tekstilnim industrijama za srazmerno niaku plaću: \$9 do \$12 za 72 sata radnje na tjedan. Pa svakome radniku mora biti jasno, da se sa takovom plaćom ne može živjeti, a kamo li uzdržavati sa životnim namirnicama familiju pod današnjim sistemom.

Tekstilnim baronima su u pomoć priskočile državne vlasti sa oružanom silom, koji hoće da silom zahtjeve radnika i radnice. Kompanijski i državni puškari su tako daleko otišli sa svojim napadom na radnike, da su pred neko vreme usmrtili na ulici Ello May Wiggins, mater od petoro nejakie djevice u Gastoniji, a u Marionu pet radnika i ranili više njih. Braćo i sestre, radi opravdane borbe ovih radnika vas pozivamo, da na jednici vaše organizacije izaberete dva delegata te jih pošljete na drugi sastanak Jugoslovenske konferencije za pomoć tekstilnim radnicima na jugu, koja će se održati u ponedjeljak 11. novembra u 7:30 na večer u Radničkom domu, 1343 E. Ferry.

Nadamo se, da će se sva jugoslovenska društva i ostale organizacije ovome pozivu odazvati, te da ćemo ovu plemenitu stvar zajednički poduprti kao i druge narodnosti što to čine!

Sa bratakim pozdravom i za opravdanu borbu tekstilnih radnika na jugu,

John Rimac, tajnik.

Ujetniki v Rusiji

Virginia, Minn. — V pismu, ki ga je napisala Izabela MacDonald, hčerka britanskega premijerja, ko sta s svojo mirovno mislijo obiskala Ameriko in podkrepila prijateljske odnose, je podala svoje vtise v zelo lahkavem tonu. Ko sem čital njeno pismo, mi je nenadoma prišla pred oči usoda slovenskih vojni ujetnikov v Rusiji, kjer živijo v slabih gmočnih razmerah in se ne morejo vrniti v domovino. Dvajset tisoč jih je tam, ki proti svoji volji samotarijo v širni Rusiji brez svojega ognjišča, brez zemlje in strehe. Po teh dolgih letih miru in brezuspešnega truda so poslali glas v domovino in domovina ga je poslala rojakom v Ameriki.

Prošnja za naglo od pomoč nesrečnim trpinom v Rusiji je skromen apel, ki jasno osvetljuje njihov bedni položaj. Ujetniki, ki so se nekoč borili za "svojo" domovino, so danes v tiskih in pozabljeni. Po desetih letih premirja! Kaj pa je vendar namen države? Ali so ji ljudje samo orodje, ki se pošlje v skritem kotu, ko se ga potrebuje, potem se ga pa izžene v svet, se z njim orje in pozneje se nikdo več ne zmeni zanj. To je mada, ki se bo težko izbrlasi s besedami. Saj vendar obratujejo železnice v Rusiji. Ze davno bi se bili ujetniki vrnili iz Rusije, ako bi bila železnica ljudska lastnina. Ali se res hočejo vrniti? Deset let je preteklo, marsikaj korak bi bili lahko sami storili, da bi prišli bliže k cilju. Čemu niso že davno izpregovorili? Nedvomno je, da so pretrpeli mnogo vojnih grozot in radi teh zaslužijo našo naklonjenost. Gotovo bo njihov apel našel odmev, kajti sploh o razčje, ki so ga dihati, spja ljudi v duhu prijateljstva. Kje so državniki, njihova inteligenca in vpliv? Inteligenca se vendar ne konča ob državni meji pa naj bi bila ta visoka kot Triglav in Karavanke. Gotovo je, da bo kak tuj ujetnik v Jugoslaviji, ki misli na rodno zemljo. Ali bi se ne dalo zamenjati ujetnike pošteno po številu, kot se nahajajo v raznih državah? Mogoče bi se kje iztaknil kakšen star parni stroj in dal ujetnikom na razpolago, da bi se sami pripeljali v domovino s sodelovanjem avtoritet: to je lahko izvršljivo. Ali vprašati je predrzno, ker stare

navade in ustanove spoštujemo. Toda ako kdaj hočemo imeti lepšo bodočnost, moramo izravnati vrzeli preteklosti in napraviti široko stezo v svet. Ujetniki v Rusiji, podajte se na pot. Tak je glas človeka, ki vidi in opazuje krivice. Ako se je razlila kaplja po mizi, se je razlila iz prepričnega srca. — Jože Kovacich.

Članstvu društva št. 629

East Pittsburgh, Pa. — Člane društva št. 629 SNP ujudno opozarjam, da pridejo na sejo, ki se vrši 10. nov. ob 2. popoldne. Zadržite se našega društva so bile prav slabo obiskane, kar ne dela časti članstvu. Na septembski seji je bil sprejet predlog, da se določi tri dobilke, ki bodo na razpolago 8. decembra. Ker je čas kratek, pozivam člane, da se udeležijo prihodnje seje, na kateri se bo razdelilo listke. Dolžnost vsakega člana je, da razdeli te listke med ljudi.

Naše društvo obstoji eno leto in pol in še ne šteje mnogo članov. Razume se, da je tudi naša blagajna revna, ker ima društvo vedno stroške. Plačevati mora najemnine prostorov za sejo, tajnika in druge društvene izdatke. Ako član umrje, imamo tudi izdatke, ker je potrebno poskrbeti za njegov pogreb, kakor je društvo sklenilo in je tudi naša dolžnost.

Dalje opozarjam člane, da redno plačujejo svoje mesečne prispevke do 25. v mesecu. Društvo nima denarja, da bi zalagalo za člane, ki ne plačajo ob določenem času in vsak, ki se ne ravna po pravilih, zgubi pravico do podpore v slučaju bolezni. Jaz razumem, bratje, da je težko plačevati acesment, ker ima vsak dovolj raznih stroškov, toda to moramo, ker nikdo ne ve, kaj ga lahko doleti nesreča ali bolezen. Ako bomo plačevali društveni acesment, smo lahko brez skrbi, da bomo dobili od jednote vse kar nam gre, ako nas zadene ne-zgoda.

Do 31. decembra t. l. se nudi lepa prilika vsem, ki žele pristopiti v jednoto. Vsak, ki pripadajo novega člana, prejme nagrado in pristopnina je prosta, kot je bilo poročano v glasilu. Kdor želi postati član, naj pride na prihodnjo sejo, ker te ugodnosti, ki jih daje SNP, bodo v veljavi le do novega leta.

Vjekoslav Tumbrič, predsednik.

(Opomba: Pismo je dospelo prepozno za priobčitev v sredini številki.)

Avto spet ranil Medveška

Cleveland, O. — (Brzojavno poročilo Prosveti). — Br. Ludvig Medvešek je bil 4. t. m. poškodovan v avtomobilni koliziji. Ranjen je na glavi, toda ne nevarno. — Cvelbar.

VLADA PREPOVEDALA EKSPORTACIJO ELEKTRIKE

V interesu odjemalcev

Quebec, Kanada. — Kvibekška vlada je prepovedala Beauharnois Power kompaniji eksportacijo elektrike v Zdržene države. Sme pa eksportirati polovico elektrike v provinco Ontario. Zadnjega se družba najbrže ne bo poslužila, ker ni vidika za velike dobičke. Ontario hidro-elektrarna namreč to zabranjuje radi nizkih cen, ki jih računa za elektriko odjemalcev. Računa povprečno manj kot dva centa za kilovatno uro. Vlada je prepovedala eksportacijo privatni kompaniji, ker bi potem morebiti nastalo pomanjkanje elektrike, v provinci, kar bi pomenilo zvišanje cen.

Beauharnois družba je del ameriškega trusta elektrike. Pred nekaj meseci je dobila pod kontrolo vse vodne sile za proizvodnjo elektrike v kanadski strani reke St. Lawrence. Koncesija velja za dobo 75 let.

Se ena senatna preiskava na obzoru

Washington. — Senator Schall iz Minnesote namerava predložiti senatu resolucijo za preiskavo ponudbe Rocky Mountain Power kompanije in trusta elektrike na splošno v zvezi s Flathead Indian rezervacijo in glede poslovanja elektrskih družb.

Naša pesem osvaja svet

Baritonist Tone Subelj je absolutni v Ameriki 86 samostojnih koncertov slovenske narodne pesmi

Ljubljana, 19. oktobra.

Predvečeranjim se je vrnil iz Amerike naš baritonist Tone Subelj po nad vse uspešni koncertni turneji v Zdrženih državah. Kakor znano, je on prvi ponesel slovenske narodne pesme preko morja. Uredniku "Slovenskega Naroda" je dovolil naslednji intervju.

— Kako da ste se po tolikih uspešnih neprifakovano vrnil v domovino?

— Predvsem radi tega, da se spetijem, da odpotujem pozneje v svrhu nadaljevanja svojih študij v Italijo in priredim tam tudi več koncertov zamorskih pobožnih pesmi. Vrnil sem se tudi zategadelj, da podam o ameriških Slovencih in Ameriki čisto drugo sliko, kakor so jo podali nekateri rojaki, ki so se mudili v Ameriki samo za kratko dobo, in to na vzvodu, kar po mojem mnenju niso mogli spoznati prave Amerike. Prava Amerika je namreč zapad.

— Kako ste zadovoljni s svojo ameriško turnejo?

— Na vso moč.

— Koliko koncertov ste absolvirali?

— 86 samostojnih, in to od New Yorka do San Franciscas. Med temi 31 za samo angleško govorečo publiko. Razumela niti besedice našega jezika, s naša narodna pesem je tako lepa, da jih je navdušila do skrajnosti. Samo ob sebi umevno je da je navdušila naše rojake še prav posebno. Dokaz temu se neštete kritike in poročila v vseh naših in v večjih ameriških listih.

— Kako ste predstavili našo narodno pesem Američanom, da jim je bila razumljiva in da jim segla do srca?

— Vse pesmi, ki sem jih pel na koncertih za ameriško publiko, sem dal prestaviti v angleščino. Prevoze sta mi ljubozljivo oskrbela znani slovenski ameriški pesnik g. Ivan Zorman in gđc. Meksine Steintz, tajnica Internacionalnega instituta v Clevelandu, rodom Ljubljanka. Vsako pesem, ki sem jo pel na koncertu, je najprvo recitirala angleško nalašč za to določena dama — večino ma gđc. Steintzova — nakar sem jo jaz zapel. Čudil sem se temu, da so se mrzli Američani dostikrat solzili ob naših narodnih žalostnikah. Seveda so jih potem naše poskočne pesmi zopet spravile v najboljše voljo. Za najboljšo voljo je Američan vedno dostopen, dočim ga je težko zagrabit za srce.

— Vaši vtisi o naših rojaki v Ameriki?

— Naši rojaki v Ameriki so izvrstni ljudje. Moral bi pravzaprav zapisati stokrat izvrstni. Ohranili so vso staro slovensko gostoljubnost in dobro srce. Poleg vsega težkega vsakdanjega dela še vedno najdejo dovolj časa, da posvečajo največjo pozornost svoji narodni individualnosti. V večernih urah poučujejo tam rojeno odraslo mladino v slovensčini, prireajo igre in vzdržujejo mnogo šol, v katerih poučujejo malčke v popoldanskim urah. Najlepše je, da obstoji v Ameriki polno slovenskih narodnih domov in da ima vsaka hiša ne enega, temveč še celo po več slovenskih listov. Nadalje imajo 5 slovenskih dnevnikov, 4 tednike, 2 mesečnika in še 1 mladinski list. Nekateri dnevnik izhajajo v po 9000 izvodih; a več tednikov v po 45.000. Dalje imajo svoje bančne zavode, velike trgovine, mnogo zdravnikov, odvetnikov in več podpornih organizacij, silno koristnih za naše ljudi. Vse to kaže, da še kulturno in gospodarsko jako razvijajo — pri vsem napornem vsakdanjem delu. O naših rojakihi vam še mnogo lepega povedal, a vse to bi bilo predolgo za kratke intervju.

— Kje ste se sestali z Roparom in Banovcem? Kje z Jakcem?

— S prvima dvema v New Yorku, takoj po prihodu parnika. V New Yorku sem jima oskrbel pri Columbia Phonograph Co., da sta pela na gramofonu.

— (Dalje na 3. strani.)

Namen "Flisovih" člankov

Bilo je vroče nedeljsko popoldne. Meglena sapa je visela nad mestom. V mestnem parku je stal osamljen človek, naslanjajoč se na klopi. Skupina ljudi, medlečih od vročine, so šle mimo njega — očitno na poti k obali. Pridružil se je množici.

Bilo je na povratku, da ga je doletela usoda. Približal se mu je človek, najprej molče ga premeril od pete do glave, in se potem nenadno zadiral nad njim z vprašanjem: Morete dokazati, da ste zakonito prišel v to deželo? Odgovor je bil zmeden. Več vprašanj, zamotajočih vprašanj o glavarini, nastanjenosti in tako dalje. Sledila je aretacija in potem deportacija — vse z doledno točnostjo stroja.

Pa zakaj? Radi nepoznavanja drastičnega zakona. Kako drago ga stane to nepoznavanje. Kaj mu je pomagalo, da je bil že devet let tukaj in da je imel prvi državljski papir? In "izključen za vedno" — pravi zakon.

Kako mora reče boleti, ako izve, da ta "nedolžni" popoldanski izlet ne bi bil končal tako tragično onega usodepolnega v sedaj tako daljni Ameriki, da je investiral par centov — za nakup časopisa. Kajti, približno ravno ob času, ko se je zgornji dogodek vršil blizu mednarodnega mostu, so skoraj vsi tujejezični časopisi za naslovom z debelimi črkami prinašali avariči članek FLIS-a o novem deportacijskem zakonu.

Neki star angleški pregovor pravi, da učenca previdnosti je vredna funt leka. Mnogo te resnice leži v FLIS-ovih člankih. Njih svrha je pomagati ljudem, zlasti novodošlecom, da ne padejo v zanke in da si najdejo svojo pot v komplikirani novi deželi. Ti članki se bavijo z vsako stranjo ameriškega življenja, ameriških zakonov, ustanov, priložnosti, zgodovine, običajev.

Nestvilno ljudi, ki so čitali članke "Mr. Flis-a", se je obrnilo nanj za oseben nasvet in pomoč. V zapiskih FLIS-a je najti mnogo patetičnih človeških dokumentov, ki govorijo o žalostnih izkušnjah in bridkih razočaranjih, ali tudi o hvali in hvaležnosti za prejetjo pomoči. "To je moj najuspešnejši dan v življenju", vzdiknil je nedavno nekdo, ko mu je FLIS pripomogel ure, diti zamotano vprašanje glede zakonitosti bivanja v Ameriki in s tem omogočil prihod žene in otrok.

Deset let je FLIS izvrševal to človekoljubno delo. Zato je s teškim srcem moral ta organizacija odbiti mnogo ljudi, ki so se na njo obrnili za pomoč in nasvet, ker valed pomanjkanja denarnih sredstev je moral zmanjšati število zaposlenega osebja. To je tem bolj žalostno, ker tekom tekočega leta se je obrnilo za pomoč in nasvet na organizacijo dvakrat več ljudi kot lani.

Da-li bodo Slovenci in drugi Jugoslovani v Ameriki imeli svoj posebni oddelek v prihodnjem letu, je v velikem obsegu odvisno od njih samih — od Vas. Tu Vam je prilika, da izrazite svoje mnenje.

Ali ste imeli korist od člankov FLIS-a in drugega čtiva te organizacije (brošure o naturalizaciji, kašipota za tujerodce in druge literature)?

Ali ste dobili nasveta in pomoči v svojih osebnih zadevah?

Ali odobravate delo FLIS-a, da seznanj Amerikance s pripevkami našega naroda k ameriškem življenju?

Ali je Vam kaj na tem ležeče, da ta oddelek še nadalje obstoji in da imate mesto, kamor se morete obračati v bodočnosti?

Ako je temu tako, tedaj glasujte za FLIS-a. Ni treba, da greste na volišče, da oddate svoj glas. Enostavno odtrgajte svoj naslov, ki je natiskan na tem časopisu ali pa na omotu istega, in pošljite ga slovenskemu oddelku FLIS-a (Foreign Language Information Service), 222 Fourth Ave., New York City. To bo Vaš glas dolarja in pripnite svoj naslov k bankovcu. To bo pomagalo, da naberemo \$1500, ki jih potrebujemo za l. 1930 za ta odsek. (Ostalo bodo dali Amerikanci).

Na vsak način pa ne pozabite "glasovati" — za FLIS-a.

"Mr. Flis."

Zdržene države Amerike in Zdržene države Evrope

Za Prosveto napisal prof. dr. Pavel Brežnik (Ljubljana).

Za povprečnega Američana tvori Evropa enoto. Ne predstavlja si starega sveta kot mazaik različnih držav, temveč kot nekakšno delo, ki tvori eno celoto, "Evropo". Samo o onih Američanih, ki so osebno potovali po različnih državah Evrope, si lahko mislimo, da si nekako bolj ali manj točno predstavljajo globoko nasprotja, ki delijo države, katere imajo skupno mejo. Ce obisk takega Američana v Evropi ne traja dolgo, tedaj navadno zmaja z glavo pri preostatku tako čudne, nesmiselne in drage organizacije, ali bolje rečeno pomanjkanja organizacije, kot je Evropa s svojim velikim vilom večjih ali manjših držav. Navadno vame svoj svinčnik v roko in začneja računati na primerjati evropske razmere z ameriški: razdalja iz Pariza v Berlin je približno ista kot iz New Yorka v Cleveland, Ohio. Ekspresno bogo, ki se pošlje iz Clevelanda po železnici, dostavi v New Yorku v štirindvajsetih urah, med tem ko je najkrajši rok dobavljanja blaga iz Pariza v Berlin dva do tri tedne. In če vame ne dosti večjo razdaljo Beograd—Berlin, ki traja pošiljka blaga večih tudi dvojni čas. V obeh povprečnega Američana takšen sistem obratovanja ne znači nič drugega kot nezmožnost, saj je materialna izguba, ki jo znači zanj na narodno gospodarstvo izguba uporabljenih varonov skoraj zločinska. Sele če Američan daje časa živi v Evropi, se mu začenejo očepirati.

Kako malo se spoznajo povprečni Američani na Evropo, kaže dejstvo, da so l. 1914 marsikateri bili mnenja, da se v Evropi vrši "državljska vojna".

Splošno mnenje Američanov o Evropi je danes, da je Evropa bolna in da se da le odpraviti, ako padejo najprej gospodarski, potem pa tudi politični kitajski zidovi med temi smeimi majhnimi evropskimi državami, ki si čisto po nepotrebnem druga države nasprotujejo. Kadar se ustanove Zdržene države Evrope po načinu Zdrženih držav Amerike, potem bo Evropa čla velika, močna država, katere posamezni deli bodo izborno napredovali, ker si bodo brez vsake meje v prosti konkurenci dobavljali potrebne sirovine in fabrikate, ki v drugih dežlah manjkajo, ter bo s tem vpostavljen na enak način splošno bogastvo, kot v Zdrženih državah Severne Amerike, kjer proizvajajo ene države premog, petrolej, železo, druge žito, živina, tretje sadje in tako dalje, ter si te proizvode izmenjavajo in na tak način vsi izborno služijo Američani so mnenja, da bi se dal ta gospodarski sistem vprav imenitno uvesti v Evropi in da bi se na ta način rešila in bolna Evropa prav hitro popravila. Zato čujemo po vsem ameriškem časopisu vedno bolj kler po Zdrženih državah Evrope.

Ni tu prostora, da bi razglabljal, ali je takšna gospodarska sprememba v Evropi mogoča in kako bi se dala sprovesti, vsekakor pa moramo priznati, da je ideja resna in vsega razumljiva vredna. Ima v Evropi mnogo pristaev, ki so principelno zanj, čeprav si morda še niso na jasnem, kako bi se dala uresničiti. Omnim tu "paneuropejsko gibanje", na čelu katerega stoji grof Coudenhove-Calergi, za katerega so se izrekli mnogi vplivni državniki, med njimi francoski zunanji minister Briand.

(Dalje prihodnjič.)

60.000 POHABLJENCEV V AVSTRIJI

V Avstriji so se združili pohabljeni skupno društvo, ki bo znanprej zastopalo njihove interese pred vlado in javnostjo. Statistično je namreč dognano, da živi v avstrijski publiki 60 tisoč nesrečnikov, ki so od rojstva pohabljeni in ne morejo izvrševati nobenega pravega poklica. Pohabljeni zahtevajo, da se pri naslednjem ljudskem štetju v Avstriji odredi za njih registracija v popisni pol po posebno rubriko in se vanjo vpiše, kakšne napake jih onesposabljuje za delo in življenje. Nesrečniki tudi upravičeno terjajo od vlade, naj jih preskrbi proteze, domove za pohabljenice in za strokovno izobrazbo.

Ameriško življenje

28.

Heretik

Henry Bahlman je bil mirovni sodnik Beecherju, Ill. Kadar je bilo treba, je del manjše zaporne in denarne kazni raznim porotnikom svojega mesta in okolice. Bahlman bil obenem vodilni dekan in pridigar v cerkvi, v katero so zahajali vodilni meščani in občani. Ob nedeljah je Bahlman grmel v kazenski proti grešnikom in jim grozil s kaznijo onkraj groba, čez teden je pa sam sodil in kaznoval grešnike.

Nekega dne — bila je slučajno nedelja — so pa presenečeni meščani izvedeli, da Bahlman ne bo več sodil niti grmel s prižnice. Pri hišnikih so vpadli v njegovo klet in tam našli veliko zalogo kanadanskega žganja, alkohola, če, raznih "sirovini", sodov in lepo število narejenih kanadskih in ameriških kokleov, se pritiskajo na steklenice z žgano robo skratka vsi spodnji prostori sodnikov in pridigarje hiše so bili prava tovarna za izdelvanje in vkladščevanje anopas. Zdal se je, da gre za pravih prižnic in sodil grešnikov. Nik-pridigar, sam grešnik, bo sam sojen.

Vesti iz Jugoslavije

ZADNJI TRENUTKI VLADI-MIRJA GORTANA PRED JUSTIFIKACIJO

(Izvirno.)

Ljubljana, 21. okt. 1929.

O poteku razprave, obsodbe in justifikaciji nimamo točnih podatkov, ker nikakor ne moremo verjeti vsega, kar piše fašistični tisk o tem dogodku. Inozemskih poročevalcev pa sploh niso pustili ne k razpravi ne k justifikaciji. Na tihem so izvršili vse in le ustnemu izročilu je možno verjeti, kako je vse poteklo. Pred dvema tremi dnevi je pribežal na Suak begunc iz Juljske Krajine, ki je zasledoval proces in ki je imel priliko, da je iz zanesljivega vira izvedel, kako se je izvršila justifikacija kmečkega zata Vladimirja Gortana, ki je bil v 24 urah obsojen na smrt in justificiran. Ta begunc pripoveduje:

Razglasitev sodbe

Navzoč sem bil pri čitanju obsodbe v puljskem procesu. Po očitju, kakršno je bilo v sodni dvorani, se je vedelo že naprej, kako se bo glasila razsodba. Vedeli in čutili so to tudi obtoženci. Zategadelj jih, tudi tudi ni iznenadila. Pripravljeni so bili na vse. Samo 17letni Ladavac je upal, da bo zanj sled njegove mladosti in absolutne nedolžnosti sodba mila. In samo on je, ko je slišal, da je obsojen na 30 let ječe, zajokal kot otrok in vzkliznil, zgrabil se obema rokama železno kletko (v Italiji se vsi obtoženci za čas razprave nahajajo zaprti v železne kletke): "Pustite me domov, nisem nič kriv!" Ostali obtoženci pa so sprejeli obsodbo mirno in skoraj s prezirami. Vladimir Gortan, ko je slišal, da je obsojen na smrt s streljanjem v arbut, je komaj vidno prebledel, stisnil pesti, nato pa dvignil glavo in apatično pogledal po sodnikih, advokatih in branilcih.

Vladimir Gortan v celici

Po sodbi so odvedli najprej iz celice četvorico na 30 let obsojenih, nato pa posebej Vladimirja Gortana v posebno celico. Čitanje sodbe in odveditev obsojencev se je izvršila očividno z velikim policijskim aparatom. Ko je bil Gortan prepeljan v celico in ležal nekaj časa nepremično, gledajoč v strop in z nemišler neodkrivajoč svojih čutenj. Povsem netočno je, da je Gortan po obsodbi zajokal in padel na kolena pred nekim karabinerjem narednikom. Ko je bil iz Gortan nekaj časa v celici, je zaprosil stražnika, naj pride njegov zagovornik Cerljenica. Ko je advokat prišel, sta sklenila, da vloži advokat prošnjo za amnestijo. To je advokat tudi storil, toda komandant tržaške kora ni hotel poslati prošnje italijanskemu kralju. Ta negativni uspeh prošnje pa ni bil splošno Gortanu, a niso mu do zadnjega trenutka povedali niti tega, da je bil ustreljen. Vendar je bil sam dvomil v uspeh svoje prošnje. Bil si je na jasnem, da bo s strani cerkvenih kazni in se zato tudi pripravil na smrt.

Zadnja noč Gortana

Vso noč je prebledel. Dali so mu zagnat in steklenico konjaka. Kadil je. Proti jutru je poklical kuhinjskega. Po prejšnjih določilih bi moral Gortana ustreliti na mestu, kjer je bil dne 24. marca zadet Ivan Tuhtan. V zameno mu je bil na ta načrt sprejeto. Preveč tvegano se jim je delo, da bi prepeljali Gortana iz Pulje v Pazin, dasi je bila mobilizirana vsa 60. fašistična legija. Zato je prišlo od komandanta tržaške kora povelje, da ustrelijo Gortana v neposredni bližini Pulje, nedaleč od posadila na puljskem vojaškem taborišču.

Justifikacija

Ob prvem svitu je bil Gortan prepeljan na vojaško vobaljšico. Tu je bila izkopana jama, pred njo pa so postavili stol, na katerem so posadili Gortana, obojenega z licem proti jami. V tem položaju so ga tudi dobili izklicati in očividni sode. Razsodba se, da je bilo vse vojaško vobaljšico obkoljeno od številnih stražarjev na morišče so imeli pristop od neslužbenih oseb samo nekateri častniki, ki so imeli posebno pooblastitev.

Privezan na stol je sedel Gortan nepremično, ne ozirajoč se ne na levo ne na desno, marveč gledajoč v jamo, ki je v polmraku sijala pred njim. Okoli pol šestih je prišel (zjutraj v mraku še) na morišče odred policije pod vodstvom milicnega oficirja z golo sabljo. Grobna tišina je vladala nad vobaljšico. V nervozni vznemirjenosti so se šepetaje dajala povelja. Pihel je hladen jutranji veter. Mravljinici so šli skozi ljudi. Vstajala je jutranja meglica in skozi njo se je videl nepremični lik na stol privezanega Vladimirja Gortana.

Nemo, voden od svojega oficirja, je prišel oddelek milice za Gortanov hrbet na deset korakov blizu in obstal kot zakopan. Oficir se je malo vznemiril in za trenutke obstal. Nato pa je naenkrat odločno dvignil sabljo, milicniki so dvignili puške in namestili v hrbet zvezanega Gortana. Za hrbti milicnikov sta bila še dva karabinerja s puškami, brčkone za to, da bi onadva ustrelila Gortana, če bi ti ne zadeli.

Nekaj trenutkov je držal oficir sabljo v zraku, nato jo je sunil koma potegnili, k sebi — v tem hipu so padli strelci, salva šestih strelcev — Vladimir Gortan je obšel mrtev. "Pravici je zadoščeno..."

Pravici...!

Trboveljski rudarji dosegli delne uspehe

Ljubljana, 21. okt. 1929.

Kakor smo že poročali, se je nahajalo trboveljsko delavstvo v medznem gibanju. Po velikem medznem gibanju l. 1923, ki je končalo brez uspehov, je bila do tedanja kolektivna pogodba razveljavljena in od tedaj ni bilo nobene pogodbe, ki bi urejala razmerje med Trboveljsko družbo in rudarji. Da bi prišlo zopet do urejenega razmerja, so se zedinile strokovne organizacije vseh smeri s sodelovanjem Delavske zbornice k skupnemu nastopu, da uredijo to razmerje ter sklenejo novo kolektivno pogodbo. Sestavili so spomenico z zahtevami ter jo predložili ravnateljstvu TPD, ki je pristalo na poziv, da se skliče pogajanja.

Danes so se ta pogajanja vršila. Zastopani so bili na strani ravnatelj TPD Skupce, Industrijska zbornica, za rudarje pa so bili navzoči zastopniki strokovnih organizacij (17 po številu). Pogajanja so se vršila na podlagi zahtev, ki so jih delojemalci stavili v svoji spomenici, in o katerih smo že poročali prejšnji teden.

Pogajanja so se vršila od pol 11. do 19. ter se končala s popolnim sporazumom. Delavstvo je dobilo kolektivno pogodbo, ki ureja vse stavljene zahteve delavstva. Mesto zahtevanega povznanja med 20%, je družba pristala na enkratni nabavni prispevek, ki se bo izplačal 15. decembra in ki znaša za prvo kategorijo 375 Din, za drugo kategorijo 300 Din, za tretjo 225, za četrto 150 Din.

Vsekakor je razlika med 20% povznanjem med enkratnim nabavnim prispevkom v znesku po največ 375 Din — precejšnja razlika!

Ob koncu so sestavili kolektivno pogodbo, ki so jo podpisali vsi navzoči in s katero se urejuje razmerje med delavci in TPD za nedoločen čas. Kolektivna pogodba je odpovedljiva na 6-mesečni rok za oboje stranki. Določeno je bilo torej vsaj ureditev razmerja med rudarji in vodstvom TPD.

Dve hudi nesreči pri delu. V svojem gozdu v Ormožah je pred dnevi podiral 30-letni posestnik Jernej Skrabelj bukvje. Nenadoma pa se je nasekana bukva podrla proti njemu tako nesrečno, da ga je zadela z vso težo na desno nogo in mu prelomila kost, ki je z zlomljenim delom predrla meso in kožo. Prepeljali ga je bil v celjsko javno bolnico. Enako poškodbo je dobil 7-letni posestnikov sin Jože Gradišnik iz okolice Trbovelj. Svojemu stricu je pomagal pri odvažanju korenja z njive domov. Ko je potiskal voz pri strani, je zašel pod kolo, ki mu je zlomilo nogo pod levim kolonom. Tudi njega so oddali na zdravljenje v celjsko bolnico.

Herbert Wilkins:

V podmornici na severni ledeni

Zrakoplovi in letala so si res osvojila zračni ocean polarnih krajev, parniku pa doslej še nobenemu ni uspelo premagati polarni led. Samo v enem stoletju je zavrtni led stri nad 200 milijard, ki so se drnile medenj. Nešteto pogumnih mornarjev je našlo z njimi vred grob na dnu arktičnega oceana. Malo je bilo tako srečnih, spretnih in previdnih, da so ušli žalostni usodi. Ti vedo marsikaj povedati o strašnih nesrečah, o junaštvu in trpljenju.

Nobena izmed navadnih ladij ni v stanu utreti si pot skozi strnjene sklade ledu, ali pa kljubovati po viharjih razbesnjeni sili valov tam gori. Celo pogumni ledolomci "Krasin", ki si je z najpopolnejšimi tehničnimi pripomočki utiral pot skozi obronke polarnega ledu, hiteč na pomoč ponesrečeni Nobilevi ekspediciji.

Svetovna trgovina že leta in leta išče krajših potov iz Evrope v Azijo z Alaske na Florido, iz Seattle v New York in drugam. Razdalje med temi kraji bi se močno zmanjšale, ako bi bilo možno ubrati pot skozi vmesne polarne pokrajine. Po Beringovi ožini bi bilo iz Seattle v New York mnogo bližje kakor skozi Panamski prekop. Toda vse iskanje primernih severnovzhodnih ali severozapadnih prehodov je ostalo doslej brezuspešno, čeprav je veljalo milijone dolarjev in življenj nekaj stotin ljudi. Poskušali so že obdajati Severno Ledeno morje pa se je pokazalo, da ladje ne zmorejo te poti. Teoretično vrednost severnozpadne poti se ni še prav nič zmanjšala, a vendar noben, ki pozna polarne kraje, ne verjame, da bi bila tod mogoča redna ladjelovba.

S tehnično dovršenimi stroji samo Byrd, Amundsen, Eielson in jaz praktično dokazali, da bi se letala pač lahko posluževala najkrajše smeri preko polarnega morja, s čimer bi se v krožnem letu skrajšalo potovanje med severnimi mesti za skoraj 50 odstotkov. Gotovo bodo v kratkem letala prevzela potnike nad Severnim Lednim morjem prav tako varno kakor drugod. Toda za prevoz žita iz pokrajin severne Rusije, Alaske in Kanade so uporabljeni le parniki in šele kadar bo uspelo doseči zanesljiv in rentabilen transport, bodo te neizčrpne žitnice, ki se sedaj ne morejo razviti, prišle do prave veljave. — Moderna tehnika nam je sicer pripomogla k uspešanju je sicer pripomogla k osvajanju dolgoletne izkušnje so pokazale, da polarnega ledu in morja nikoli ne bomo popolnoma premagali, zanašajoč se samo na moderno letalsko tehniko.

Podmornica — rešitev problema!

O gospodarskem pomenu podmornice je le malo znanega, čeprav bi jo kot transportne ladje lahko odprje trgovini vseh držav severne polute nova izhodišča in pota. Pot iz Liverpoola v Xohohamo bi znašala preko Arktike le 7560 angleških milj, v primeri s 12.250 miljami čez Panamski in 11.100 miljami čez Sueški prekop. Za ladje enake velikosti bi se vožnja tja in nazaj v polarni smeri skrajšala za celih 60 dni, zaslužek na tovaru pa bi se povečal za več ko 100 odstotkov.

Od 1883, ko je Simon Lake zgradil prvo trgovinsko podmornico, se je način konstrukcije trupov teh ladij le malenkostno zboljšal, čeprav so se med tem navadne ladje v tehniškem pogledu močno preobrazile. Učinkoviti dieselski motorji so izpodrinili parne stroje. Električne baterije so se izboljšale, da držijo dlje in več električnega toka ter se hitreje napolnijo. Nekateri podmornice imajo že čez 1000 milj akcijskega radija.

Velikost podmornice — kakor vsake druge ladje — ni omejena. Do neke meje nje gospodarnost celo raste z velikostjo. Največja podmornica, za katero so bili doslej izvršeni načrti, bi imela 13.000 ton. Svedba pa ni izključeno, da bi bilo možno zgraditi še večje edince. Podmornice ne bi plule kar prek polarnega morja, marveč bi se držale obrežnih vod, ki niso skoro nikoli celoma zamrznjene. Potapljalci bi se samo po potrebi, da bi pod vodo

Moštvo in potniki nesrečnega parnika "Wisconsin," ki se je prošil teden potopil v Michigankem jezuru.

pasirale širše ledene pasove. Na poskušnih vožnjah bi lahko premierle tudi daljše proge pod vodo.

Cloveku, ki prvič sliši o teh rečeh, se bo morda zdelo, da mora vožnja pod ledom naleteti na nepremagljive ovire. Natančnejši študij pa dokazuje, da se je moči izogniti vsem nevarnostim. Temperatura poleti je v polarnih krajih zelo konstantna in vedno nad ničlo, kar bi zelo olajšalo plovbo.

Moderne podmornice plovejo lahko do 100 m pod vodno gladino. Nansen je ugotovil, da v polarnih krajih, ki jih je bil raziskoval, led nikjer ne sega več kot 5 m globoko. In Peary in Stefanson trdita, da v nad 40 m globokih vodah nikoli nista opazila talnega ledu. V Severnem Lednem morju ni nobenih ledenih gor. Tiste, ki se sem pa tja pojavljajo v severnem Atlantiku, prihajajo z južne obale Grenlandije; Arktida pa ni niti v najtrši zimi nikoli celoma pokrita s ledom. Amundsen je 1925. s svojima letalom pristal na vodi, čeprav je bil samo 90 milj oddaljen od tečaja. In vsak, kdor je letel zadnjo zimo ali na pomlad vsaj 1000 milj nad polarnim ledom, se je lahko preveril, da je vsaj 25 milj okoli vsakega poljubnega mesta najti kakor večjo prekopnino, ali pa novo zamrzo vodo z gladkim ledom. Uverjen sem, da bi poleti, na vožnji od Spitzbergov do Beringke morake ožine, lahko prepluli najmanj četrtino poti v prostih vodah.

Clovek bi mislil, da bi bilo dobro takole vsakih 30 milj podmornice vožnje priti malo na površje. No, baš to bi bilo najbolj nevarno. Polarni led se namreč mnogokrat premika in prekopnina nenehoma spreminja velikost in obliko. Nenadoma se lahko strnejo in zmelejo vse kar je vmes. Zaradi tega bi moral biti "podledni čoln" tako zgrajen, da bi lahko zdržal tudi celo vožnjo pod vodo, kar bi pa bilo za pasazirje vse prej ko prijetno.

Nad vodo ženejo moderne podmornice dieselski stroji, pod vodo pa električni motorji, ki se napajajo iz akumulatorskih baterij. Pri neki določeni obteži in hitrosti lahko zdrže pod vodo samo omejen čas, potem pa je treba akumulatorje iznova napolniti. Čim hitrejša je vožnja, tem preje se izrpa baterije. Izkušnje so pokazale, da je najekonomičnejša brzina podvodne

vožnje 4 do 5 angleških milj na uro. Z raziskovalne vožnje je ta brzina baš primerna, ker bi podmornica ravno še zdržala sunke v primeru, da bi sem pa tja sadela ob led.

Na podmorsko vožnjo, ki jo pripravljamo za poletje 1930., se bomo seveda v vsakem pogledu temeljito pripravili, upoštevajoč vse nevarnosti, ki nas čakajo. Vozili se bomo v podmornici tipa "Lake", ki je opremljena z vsakovrstnimi varnostnimi napravami. Del podmornice je predeljen v dve zračni celici, ki ima ena izmed njih v tleh vrata, skozi katera lahko potapljač med vožnjo zapusti ladjo, ako ima opravka izven nje. Celici sta napolnjeni z zrakom, cigar pritisk mora biti vaelej enak vnanjemu pritisku vode. Ako plava podmornica 30 m pod vodo, mora znašati zračni pritisk 3 atmosfere, kar človeškemu organizmu še ne škodi. Kadar koli bo nanesla potreba, bodo mehanski lahko kar med vožnjo zapustili podmornico, da izvrše morebitna popravila. Nemara bo kdaj treba osnažiti in popraviti gonilni vijak, ali pa pretekati spodnje plasti ledenih plošč, pod katerimi bomo plavali.

(Konec prihodnjé.)

NAŠA PESEM OSVAJA SVET

(Nadaljevanje z 2. strani.)

mfonske plošče. Na zahtevo kompanije sem pel z njima tudi jaz. Z g. Jakcem sta se sešla v Clevelandu čisto slučajno na cesti, ko je mislil odpotovati v Pittsburgh in sploh ni vedel, kdaj gre vlak — čisto umetniško!

— Kakor čujem, se nameravate vrniti nazaj v Ameriko? Kdaj?

— Prihodnje leto.

— Vaši načrti za bodočnost?

— O njih bom podrobneje razmišljal, ko se vrnem iz Italije.

Prasili želodec proti anemiji. Trije raziskovalci so odkrili, da je osušen prasliček, ki mu doslej niso pripisovali bogve kakšne vrednosti, izvrstno sredstvo proti anemiji, še boljše nego jetro. 30 g tega želodca galeže isto toliko kakor pol kilograma sirovih jeter ali 90 g koncentriranega jetrnega olja. Učinkuje pa še hitreje. Kar je subvencija, v prepranirani obliki podobna žaganju, istočasno tudi skoraj brez okusa, se bo gotovo hitro udomčila med bolniki.

RAZNE VESTI

Operna sezona otvorjena

Chicago. — Sijajno novo gledališče čikaške opere, ki je stalo 20 milijonov dolarjev, je bilo v pondeljek zvečer odprto na stečaj in obelastvo je zasledilo vseh 3471 sedežev od vrha pod stropom do orkestra pod odrom. Bila je grandiozna otvoritev sezone v novem templu pevke in muzikalne umetnosti. Ogromna palača je bila očarljivo razsvetljena, vse je bilo svečano, tudi običajna ekshibicija blestelih draguljev na milijonarjih in milijonarkah, ki razkazujejo svoje bogastvo, pridobljeno iz delavskih žuljev, ob otvoritvenih večerih — ni motila dobrega vtisa veličastne kombinacije novega prostora in očarajočega petja ter godbe. Peli so "Aldo" z Ruso Ralso v glavni vlogi.

Cerkveni liberalci obljubljajo pomoč

New York. — Dr. Worth Tippey od Federal Council of Churches of Christ obljublja Ameriški delavski federaciji podporo v nameravani kampanji v južnih državah. Predsedniku Greenu je poslal pismo, v katerem pravi: "Cerkve bo delala dosegov višjih med, za proteklo leto ženak in otrok pri delu, za gradualno odpravo tovarniških kemp, za vladno preiskavo vse tekatilne industrije in za pravico do organizacije, ki je socialna potreba."

Avtomobili ubijajo

Chicago. — Zadnjo soboto in nedeljo so avti ubili 12 oseb v mestu in okolici, v pondeljek pa devet. Otroci in starci so med žrtvami. Dva sta se ubila, ko sta se pijana vrčala s svatbe, druga dva pa, ko sta se vrčala od čuvanja mrlja. Tretja dva sta ubila življenje, ko je vozilaj pustil krmilo iz rok in si užil cigareto. In tako dalje. Število letalnih žrtev je naraslo na 816.

Zasedujejo mlade agitatorje

Los Angeles. — Emisarij Allen-A pleteninarske družbe iz Kenoshe, Wis., so tukaj zalotili brata Allena in Earla Steela, ki agitirata proti družbi, pri kateri se je pričela stavka pred 18 meseci. Agentje so agitatorja zagrozili z nasiljem, ako hitro ne zapustita Los Angelesa.

ZIVLJENJE OVISNO OD MIKROBOV

Prvikrat odkar obstoja organsko življenje, se je posrečilo vrežati rastline in živali v okolici, ki je skoraj popolnoma prosta vsakršnih bakterij. V Pasteurjevem zavodu v Parizu so vzgojili že nekaj rodov žab, morskih praščekov, raznih vrst šušek in rastlin, na katere vse življenje niso vplivali nikakršni mikrobi. In v zvezi temu žive in uspevajo, kar — mimogrede povedano — ni tako samo po sebi umevno, kakaj poleg bolezenskih bakterij so med temi pravilji tudi nekatere prav koristne vrste. Nekateri so res krive tuberkuloze, kolere, tifusa itd., a med njimi so tudi druge, brez katerih ne bi mogli peči kruha, ne variti piva in ne pridelovati solivja, detelje itd. Brez bakterij se ostanki rastlinstva ne bi mogli pretvarjati v rodovitno prst — humus, ali pa v čisto in premo. Ljudje smo tedaj v marsičem popolnoma odvisni od mikroakopično majhnih praščkov. Kaj bi koristilo človeštvu, ako bi mu uspelo satreti vse mikroorganizme, "dobre in hudobne", je veliko vprašanje.

Neka vrsta bakterij je n. pr. kriva vseh krvavih vojn, ki so se bile po svetu izza znanjbe smodnika. Da, kriva jih je tako imenovana azobakterija, ki sodeluje pri nastajanju solitra, ki je — kakor znano — ena glavnih sestavin smodnika. Neko drugo bakterijo so zopet obtožili krivde velike eksplozije na londonskih cestih. Gre namreč za bakterije, ki v svojem življenjskem procesu razvijajo eksplozivni močvirski plin. Ker uspevajo tudi v čistem blatu, ki se odceja z ulice v kanale, je zelo verjetno, da so tudi v njem stvorile pline, ki so se vneli in povzročili strašno katastrofo.

Zivljenje samo po sebi je v sterilni okolici, kjer ni nobenih mikroorganizmov, popolnoma nemogoče. Ni pa izključeno, da bi se ustigla življenska doba vsega živega v taki okolici znatno podaljšati, ker trdi glavni ruski bakteriolog in Pasteurjev sodelavec Mečnikov, da je staranje posledica kroničnega zastrupljanja s snovmi, ki jih bakterije izločajo v črevesju.

Ali ste se naredili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

BOŽIČ V STARI DOMOVINI

Vi ne morete napraviti večjega veselja onim v starini, kakor če pošljete božične praznike v njihovem krogu. Pri-drušite se

VELIKEMU IZLETU V JUGOSLAVIJO

NA ENEM IZMED NLEDOČIH IZVRSTNIH PARNIKOV

MAURETANIA (na Cherbourg) V SREDO 27. NOVEMBRA

pod osebnim nadzorom g. JOHN KAMPOTICA.

Neki izkušeni spremljevalci Vam bodo objasili vse poto tekoče, ter skrbeli za Vašo udobnost in zadovoljnost na poti od New Yorka do Valgega cilja. Rezervirajte si takoj prostor pri svojem lokalnem zastopniku, ali pa pri

DRUGI IZLET
BERENGARIA
na Cherbourg 14. DECEMBRA.
Spremljevalci g. A. Karpus.

CUNARD LINE

346 N. Michigan Ave., Chicago, Ill.

